

Üniversite Öğrencilerinde Mizah Eğiliminin Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi

Atakan Mustafa AKIL*
Engin EKER**

Öz

Mizah, geçmişten günümüze toplumun her kesimi tarafından kullanılan önemli bir iletişim olmuştur. Arapça kökenli bir kelime olan mizah, dilimizde gülmece olarak karşılık bulmaktadır. Mizahın kültürden kültüre değişen, öznel ve çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle kesin bir tanımlama yapmak zorlaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise mizahın bilişsel süreçlerde, iletişim süreçlerinde ve kaygıyla başa çıkmada kullanımının çeşitli demografik özellikler bakımından incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini çeşitli fakültelerde eğitim gören 205 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yaş, cinsiyet, bölüm ve sosyal ilişki doyumu değişkenlerinin mizahla olan ilişkisinde anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bunlara karşın aile yapıları ve gelir açısından anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, cinsiyet, eğitim, mizah, yaş

* Atakan Mustafa AKIL, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, atakanakil@aydin.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, engineker@aydin.edu.tr

An Analysis of the Relationship Between Humor Tendencies and Demographic Features Among University Students

Atakan Mustafa AKIL*

Engin EKER**

Abstract

Humor is an important way of communication which is used by all people in society. It is difficult to define what humor is because of its subjectivity and multi-dimensional background. The aim of this research is to analyze the relationship between demographic variables and humor (in this case cognitive and communicational usage of humor and as a coping strategy). The sample group of this research consisted of 205 university students from various faculties. The result of this study indicates that there is a meaningful relationship between humor and age, sex, field of education and social relationships. However, there is no relationship between humor and family features and earnings.

Keywords: *Age, education, family, humor, sex*

* Atakan Mustafa AKIL, Istanbul Aydin University, The Graduate Institute Of Social Sciences, Psychology Department, atakanakil@aydin.edu.tr

** Engin EKER, PhD, Istanbul Aydin University, Psychology Department, engineker@aydin.edu.tr

Giriş

Mizah, geçmişten günümüze önemli bir iletişim türü olmuştur. Arapça kökenli bir kelime olan mizah, dilimizde gülmece olarak karşılık bulmaktadır. Mizahın kültürden kültüre değişen soyut ve çok boyutlu bir kavram olması, onunla ilgili kesin bir tanımlama yapmayı zorlaştırmaktadır. Oral (1998: 51-52) tarafından yapılan bir tanımlamaya göre mizah, beklenmedik bir zamanda ve şekilde ortaya çıkan, hedefe yönelik bir tepki türüdür. Psikanalitik görüşte ise mizah, bir tür savunma mekanizması olarak tanımlanmakta ve espri ve komedi gibi diğer kavramlardan ayrılmaktadır (Freud, 1998). Bu çerçevede mizahın iyi savunma mekanizmalarından olduğu söylenebilmektedir. Sosyal bir durumun yaratacağı kaygıda mizahi bakış açısı devreye girerek bu kaygının giderilmesini, diğer bir deyişle kişinin boşalmasını (*katharsis*) sağlamaktadır. Bu çalışmada mizah, genel bir eğilim olarak ele alınmakta ve bilişsel, psikolojik ve ilişkisel süreçlerde mizah kullanımının demografik özelliklerle olan ilişkisine odaklanılmaktadır.

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın örnekleme tabakalama yöntemiyle belirlenmiştir. İstanbul Aydın Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde eğitim gören 120'si kız, 85'i erkek olmak üzere 205 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Oral (2004) tarafından oluşturulan Ergenlikte Mizah Ölçeği (EMÖ) ve Demografik Bilgi Formu (DBF), çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. EMÖ, 35 maddeden ve üç alt faktörden oluşmaktadır. 1. Faktör anlama ve öğrenme süreçlerinde, bilişsel manipülasyonlarda mizahın kullanımı, 2. Faktör bireyler arası ve karşı cinsle iletişimde mizah kullanımı, 3. Faktör ise kaygı, korku ve gerginlikle başa çıkmada mizah kullanımını ölçmektedir. Ölçeğin Cronbach-alfa güvenilirlik değeri 0,8924 bulunmuştur.

Analiz

Elde edilen veriler NCSS (Number Cruncher Statistical System) programında değerlendirilmiştir.

Bulgular

Tablo 1: Yaş Değişkeninin Mizahla İlişkisinin Değerlendirilmesi

Ergenlikte Mizah Ölçeği		Yaş		Test Değeri
		≤20 Yaş (n=98)	≥21 Yaş (n=107)	^a p
Bilişsel Süreç ve Manipülasyonları Güçlendirmek	<i>Min-Maks</i>	1,07-3,43	1,36-3,5	t:-2,347
	<i>(Medyan)</i>	(2,14)	(2,36)	
	<i>Ort±Ss</i>	2,17±0,46	2,33±0,49	0,020*
İletişim ve Etkileşimi Güçlendirmek	<i>Min-Maks</i>	1,22-3,22	1,33-3,56	t:-2,677
	<i>(Medyan)</i>	(2,11)	(2,33)	
	<i>Ort±Ss</i>	2,18±0,42	2,34±0,45	0,008**
Kaygı, Korku ve Gerginlikle Başa Çıkmak	<i>Min-Maks</i>	1,42-3,58	1,33-3,83	t:-1,479
	<i>(Medyan)</i>	(2,38)	(2,5)	
	<i>Ort±Ss</i>	2,34±0,44	2,44±0,51	0,141
Toplam Puan	<i>Min-Maks</i>	1,31-3,37	1,43-3,31	t:-2,376
	<i>(Medyan)</i>	(2,21)	(2,37)	
	<i>Ort±Ss</i>	2,23±0,39	2,37±0,44	0,018*

^aStudent's-t Test

*p<0,05; **p<0,01

Yaşı 21 ve üzeri olan öğrencilerin bilişsel süreçlerde mizah kullanımı alt boyutundan aldığı puanlar, yaşı 20 ve altı olan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır (p=0,020; p<0,05). Yaşı 21 ve üzeri olan öğrencilerin iletişim süreçlerinde mizah kullanımı alt boyutundan aldığı puanlar, yaşı 20 ve altı olan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır (p=0,008; p<0,01). Yaşı 21 ve üzeri olan öğrencilerin Ergenlikte Mizah Ölçeğinden aldıkları puan toplamları, yaşı 20 ve altı olan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır (p=0,018; p<0,05).

Tablo 2: Cinsiyet Değişkeninin Mizahla İlişkisinin Değerlendirilmesi

Ergenlikte Mizah Ölçeği		Cinsiyet		Test Değeri
		Kadın (n=120)	Erkek (n=85)	<i>p</i>
Bilişsel Süreç ve Manipülasyonları Güçlendirmek	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,07-3,5 (2,21)	1,21-3,5 (2,21)	t:-0,245
	<i>Ort±Ss</i>	2,25±0,49	2,27±0,48	0,807
İletişim ve Etkileşimi Güçlendirmek	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,22-3,33 (2,11)	1,67-3,56 (2,33)	t:-2,788
	<i>Ort±Ss</i>	2,20±0,44	2,37±0,42	0,006**
Kaygı, Korku ve Gerginlikle Başa Çıkmak	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,33-3,5 (2,33)	1,42-3,83 (2,5)	t:-1,528
	<i>Ort±Ss</i>	2,35±0,46	2,45±0,49	0,128
Toplam Puan	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,31-3,34 (2,27)	1,66-3,37 (2,29)	t:-1,449
	<i>Ort±Ss</i>	2,27±0,42	2,36±0,41	0,149

*Student's-t Test****p*<0,01

Erkek öğrencilerin iletişim süreçlerinde mizah kullanımını alt boyutundan aldıkları puanlar, kız öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,006$; $p<0,01$).

Tablo 3: Aile Özelliklerinin Mizahla İlişkisinin Değerlendirilmesi

Ergenlikte Mizah Ölçeği	Aile Bireylerinin Sağlık ve Birliktelik Durumu			Test Değeri	
		İkisi de Sağ ve Birlikte (n=178)	İkisi de Sağ ve Ayrı (n=17)	Ebeveynlerden Biri Vefat Etmiş (n=10)	^b p
Bilişsel Süreç ve Manipülasyonları Güçlendirmek	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,07-3,5 (2,21)	1,64-3,29 (2,29)	1,57-2,93 (2,25)	χ^2 :0,485
	<i>Ort±Ss</i>	2,25±0,49	2,34±0,48	2,27±0,40	0,784
İletişim ve Etkileşimi Güçlendirmek	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,33-3,56 (2,22)	1,22-3 (2,22)	1,67-2,89 (2,67)	χ^2 :1,658
	<i>Ort±Ss</i>	2,26±0,44	2,23±0,46	2,43±0,47	0,436
Kaygı, Korku ve Gerginlikle Başa Çıkmak	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,42-3,83 (2,42)	1,75-3,58 (2,17)	1,33-2,83 (2,33)	χ^2 :0,218
	<i>Ort±Ss</i>	2,39±0,47	2,42±0,6	2,28±0,48	0,897
Toplam Puan	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,31-3,37 (2,29)	1,66-3,17 (2,26)	1,51-2,86 (2,37)	χ^2 :0,121
	<i>Ort±Ss</i>	2,30±0,42	2,34±0,46	2,32±0,41	0,941

^bKruskal Wallis Test

Öğrencilerin aile bireylerinin sağlık ve birliktelik durumları ve mizahın alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4: Gelir Durumunun Mizahla İlişkinin Değerlendirilmesi

Ergenlikte Mizah Ölçeği		Toplam Gelir					Test Değeri
		≤1400 TL (n=31)	1401-3000 TL (n=75)	3001-4500 TL (n=41)	4501-6000 TL (n=27)	≥6001 (n=27)	<i>p</i>
Bilişsel Süreç ve Manipülasyonları Güçlendirmek	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,07-3,43 (2,14)	1,36-3,5 (2,21)	1,21-3,43 (2,29)	1,21-3,5 (2,29)	1,5-3,29 (2,36)	F:1,144
	<i>Ort±Ss</i>	2,20±0,48	2,18±0,45	2,32±0,52	2,34±0,54	2,33±0,43	0,337
İletişim ve Etkileşimi Güçlendirmek	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,56-3,11 (2,11)	1,33-3,22 (2,22)	1,22-3,44 (2,33)	1,44-3,56 (2,22)	1,67-3,22 (2,33)	F:1,109
	<i>Ort±Ss</i>	2,26±0,46	2,19±0,41	2,33±0,47	2,36±0,49	2,32±0,40	0,354
Kaygı, Korku ve Gerginlikle Başa Çıkmak	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,33-3,42 (2,25)	1,58-3,17 (2,42)	1,42-3,83 (2,5)	1,5-3,58 (2,67)	1,42-3,42 (2,33)	F:1,492
	<i>Ort±Ss</i>	2,31±0,50	2,34±0,41	2,46±0,52	2,56±0,55	2,38±0,48	0,206
Toplam Puan	<i>Min-Maks (Medyan)</i>	1,31-3,34 (2,2)	1,49-3,31 (2,26)	1,43-3,37 (2,31)	1,69-3,29 (2,49)	1,54-3,17 (2,31)	F:1,425
	<i>Ort±Ss</i>	2,25±0,44	2,24±0,38	2,37±0,47	2,42±0,46	2,35±0,40	0,227

^aOneway Anova Test

Öğrencilerin gelir durumları ve mizahın alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5: Bölümün Mizahla İlişkisinin Değerlendirilmesi

		Ergenlikte Mizah Ölçeği			Toplam Puan
		Bilişsel Süreç ve Manipülasyonları Güçlendirmek	İletişim ve Etkileşimi Güçlendirmek	Kaygı, Korku ve Gerginlikle Başa Çıkmak	
Basım ve Yayın Teknolojileri	Min-Maks (Medyan)	1,57-3,43 (2,21)	1,56-3,22 (2,39)	1,5-3,42 (2,46)	1,63-3,37 (2,34)
	Ort±Ss	2,31±0,41	2,38±0,4	2,37±0,41	2,35±0,38
Çocuk Gelişimi	Min-Maks (Medyan)	1,57-3,5 (2,5)	1,67-3,33 (2,33)	1,33-3,5 (2,58)	1,51-3,29 (2,51)
	Ort±Ss	2,52±0,48	2,41±0,44	2,53±0,58	2,49±0,47
Gıda Teknolojisi	Min-Maks (Medyan)	1,43-3 (2,18)	1,44-2,67 (1,94)	1,58-3,08 (2,5)	1,49-2,89 (2,17)
	Ort±Ss	2,24±0,53	2±0,32	2,39±0,5	2,23±0,42
Grafik Tasarım	Min-Maks (Medyan)	1,07-3,5 (2,11)	1,22-3,22 (2,11)	1,42-3,33 (2,42)	1,31-3,31 (2,26)
	Ort±Ss	2,11±0,52	2,16±0,48	2,36±0,46	2,21±0,45
Makine	Min-Maks (Medyan)	1,5-3,43 (2,07)	1,67-3,22 (2,22)	1,42-3,58 (2,25)	1,66-3,14 (2,17)
	Ort±Ss	2,08±0,39	2,19±0,36	2,31±0,5	2,19±0,36
Psikoloji	Min-Maks (Medyan)	1,57-3,5 (2,14)	1,44-3,44 (2,28)	1,42-3,25 (2,38)	1,54-3,14 (2,29)
	Ort±Ss	2,31±0,6	2,28±0,49	2,38±0,51	2,32±0,5
Radyoterapi	Min-Maks (Medyan)	1,36-3,43 (2,29)	1,33-3,11 (2,33)	1,58-3,42 (2,42)	1,57-3,34 (2,43)
	Ort±Ss	2,34±0,44	2,32±0,48	2,42±0,47	2,36±0,4
Yerel Yönetimler	Min-Maks (Medyan)	1,21-3,21 (2,32)	1,67-2,89 (2,39)	1,75-3,83 (2,42)	1,74-3,31 (2,27)
	Ort±Ss	2,31±0,49	2,29±0,37	2,45±0,48	2,36±0,4
Diğer Bölümler	Min-Maks (Medyan)	1,79-2,86 (2,5)	1,78-3,56 (2,56)	1,67-3,25 (2,33)	1,86-3,06 (2,31)
	Ort±Ss	2,36±0,36	2,47±0,52	2,34±0,45	2,38±0,36
Test Değeri		χ^2 :17,735	χ^2 :12,881	χ^2 :3,171	χ^2 :11,261
^b p		0,023*	0,116	0,923	0,187

^bKruskal Wallis Test

*p<0,05

Öğrencilerin eğitim gördükleri bölümler ve mizahın bilişsel süreçlerde kullanımı alt boyutundan aldığı puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,023$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U Test sonuçlarına göre; okuduğu bölüm çocuk gelişimi olan öğrencilerin alt boyuttan aldıkları puanlar, okuduğu bölüm makine olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,009$; $p<0,01$).

Tablo 6: Sosyal İlişki Doyumunun Mizahla İlişkisinin Değerlendirilmesi

Ergenlikte Mizah Ölçeği		Sosyal İlişki			Test Değeri
		Çok İyi (n=68)	İyi (n=103)	Orta&Kötü (n=34)	<i>p</i>
Bilişsel Süreç ve Manipülasyonları Güçlendirmek	<i>Min-Maks</i>	1,21-3,5	1,07-3,43	1,36-3,5 (2,18)	F:1,846
	<i>(Medyan)</i>	(2,29)	(2,21)		
	<i>Ort±Ss</i>	2,34±0,53	2,19±0,43	2,28±0,53	0,160
İletişim ve Etkileşimi Güçlendirmek	<i>Min-Maks</i>	1,33-3,56	1,33-3,22	1,22-3,44 (2)	F:4,219
	<i>(Medyan)</i>	(2,44)	(2,22)		
	<i>Ort±Ss</i>	2,39±0,44	2,22±0,41	2,16±0,49	0,016*
Kaygı, Korku ve Gerginlikle Başa Çıkmak	<i>Min-Maks</i>	1,5-3,5	1,33-3,83	1,58-3,58	F:2,226
	<i>(Medyan)</i>	(2,5)	(2,42)	(2,33)	
	<i>Ort±Ss</i>	2,48±0,47	2,37±0,48	2,28±0,46	0,111
Toplam Puan	<i>Min-Maks</i>	1,43-3,37	1,31-3,34	1,57-3,14	F:2,595
	<i>(Medyan)</i>	(2,37)	(2,26)	(2,17)	
	<i>Ort±Ss</i>	2,40±0,43	2,26±0,40	2,25±0,44	0,077

Oneway Anova Test

* $p<0,05$

Öğrencilerin sosyal ilişkilerini değerlendirme düzeylerine göre iletişim süreçlerinde mizah kullanımı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,016$; $p<0,05$). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni Test sonuçlarına göre; sosyal ilişkilerini çok iyi olarak değerlendiren öğrencilerin alt boyuttan aldıkları puanlar, sosyal ilişkilerini iyi, orta ve kötü olarak değerlendiren öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,045$; $p=0,036$; $p<0,05$).

Sonuçlar

Araştırmanın ilk değişkeni olan yaş ele alındığında görülmektedir ki yaş arttıkça anlama, öğrenme ve bilişsel manipülasyonda mizah kullanımı artmaktadır (Tablo 1). Bu sonuçlar yaş ve bilişsel gelişim arasında paralellik belirten açıklamalara uygunluk göstermektedir. Bilişsel gelişimde yaş tek kriter olmamasına karşın kuramcılar tarafından önemle üzerinde durulmaktadır. Piaget ve Inhelder (2016) yaşın artmasıyla bilişsel gelişimin de artacağını belirtmektedir. Ergenlik döneminin bilişsel özelliklerine bakıldığında olasılıkları düşünme, hipotezler kurma ve öğrenme stratejileri geliştirme görülmektedir (Meggitt, 2012). Bu nedenle mizahın anlama ve öğrenmek için bir strateji görevini üstlendiği düşünülmektedir. Ergenlik döneminde ortaya çıkan bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerin çeşitli etnik gruplara, çevre özelliklerine ve yaşam şartlarına bağlı olarak değişiklik gösterebileceği unutulmamalıdır (Koç, 2004). Bu nedenle ergenlik belirtilerinin hangi yaş aralığında ortaya çıkacağına dair kesin sınırlardan kaçınılmalıdır. Savaş (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada derslerde mizah kullanımının akademik başarıyı arttırdığı gözlenmiştir.

Cinsiyet değişkenine bakıldığında ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla ikili ilişkilerinde, grup içi iletişimde ve karşı cinsle iletişimde mizaha daha sık başvurduğu görülmektedir (Tablo 2). Bu değişkende genetik alt yapı ön plana çıkmaktadır. Lorenz (2008) tarafından belirtildiği gibi erkek cinsi eş bulma açısından rekabetçi bir ortam içerisindedir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında mizah kullanımı kur yapma şeklinde yorumlanabilmektedir.

Aile bireylerinin durumuna ve ekonomik gelire göre mizah boyutları anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 3; Tablo 4). Literatürde bu konuyla ilgili teorik ve pratik bir veri yer almamaktadır. Bu nedenle konunun derinlemesine araştırılması tavsiye edilmektedir.

Eğitim alınan bölüme göre değerlendirme yapıldığında çocuk gelişimi öğrencilerinin makine öğrencilerine göre bilişsel süreçlerde mizah kullanımının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 5). McGhee (1983) çocukluk dönemi mizahının yaşın artmasıyla, dolayısıyla

bilişsel gelişimin artmasıyla basit geldiğini belirtmektedir. Zigler ve diğ. (1966) de yetişkin bir birey için mantık dışı olanın çocuklar için mizah unsuru olabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle çocukluk dönemi mizahının anlamlandırılabilmesi için bilişsel süreçlerde mizahın aktif olarak kullanılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu bölümün öğrencileri ya doğuştan gelen ya da sonradan öğrenilen bir mizah anlayışına sahiptirler. Bu sayede çocuklarla olan ilişkilerini daha uygun şekilde yürütebilmektedirler. Bunun aksine makine bölümü öğrencilerinde bilişsel süreçler daha mekanik ve somut bir yapıdadır.

Sosyal ilişkilerden elde edilen doyumun iletişim süreçlerinde mizah kullanımıyla olumlu yönlü bir ilişkide olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Bulgulara göre sosyal ilişkilerini “çok iyi” olarak değerlendiren öğrencilerin iletişim süreçlerinde mizah kullanımı alt boyutundan aldığı puanlar, ilişkilerini iyi, orta veya çok kötü olarak değerlendiren öğrencilere göre daha yüksektir. Butzer ve Kuiper (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada romantik ilişkilerden alınan doyum ve mizah eğilimi arasında olumlu yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre iletişim süreçlerinde mizah kullanımının sosyal ve romantik ilişkilerden elde edilen doyumunu artırdığı veya en azından bu şekilde algılandığı söylenebilir.

Kaynakça

- Butzer, B., Kuiper, N. A. (2008). *The Evolution of Aggression*, in M. Schaller, J. A. Simpson, D. T. Kenrick (Ed.), *Evolution and Social Psychology*, New York: Psychology Press, 263-285
- Freud, S. (1998). *Espriler ve Bilinçdışı İle İlişkisi*, İstanbul: Payel Yayınları
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 231-256
- Lorenz, K. (2008). *İşte İnsan: Saldırganlığın Doğası Üzerine*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- McGhee, P.E. (1983). *Understanding and Promoting the Development of Children's Humor*, USA: Kendall/Hunt Publishing Company
- Meggitt, C. (2012). *Çocuk Gelişimini Anlamak*, İstanbul: Optimist Yayınları
- Oral, G. (2004). Ergenlikte Mizah Ölçeği, *Eğitim ve Bilim Dergisi* (133): 20-27
- Oral, T. (1998). *Yaza Çize*, İstanbul: İris Yayıncılık
- Piaget, J., Inhelder, B. (2016). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Pinhan Yayıncılık
- Savaş, S. (2013). The Effects of the Humor Use at Seventh Grade on Student Achievement in Turkish Courses, *Karaelmas Journal of Educational Science* (1): 176-186
- Zigler, E., Levine, J., Gould, L. (1966). Cognitive Processes in the Development of Children's Appreciation of Humor, *Child Development* (37): 507-518